

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ:

ДОЦ. Д-Р ИВАН КРЪСТЕВ, ПРЕПОДАВАТЕЛ В КАТЕДРА ПСИХОЛОГИЯ,
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ, ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

НА:

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“, ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ,
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.2 ПСИХОЛОГИЯ

НА ТЕМА:

**АКАДЕМИЧНА И КАРИЕРНА МОТИВАЦИЯ ПРИ СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ПРАВО“
С АВТОР:**

ИВА ИВАНОВА ДИМИТРОВА,

РЕДОВЕН ДОКТОРАНТ ПО ДОКТОРСКА ПРОГРАМА ТРУДОВА И ОРГАНИЗАЦИОННА
ПСИХОЛОГИЯ, КЪМ КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ”, КЪМ ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

Позволявам си в началото на настоящата рецензията да представя кратка биографична информация за докторантката и професионални впечатления, които съм натрупал за нея, в качеството ѝ на част от кадровия състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и в рамките на преподавателската ѝ активност в катедра Психология и Философски факултет.

Ива Димитрова е родена през 1989 година. Завършва Езиковата гимназия „Акад. Людмил Стоянов” в Благоевград с отличен успех. По-нататък продължава образованието си в Югозападния университет и през 2013 г. се дипломира с магистърска степен по „Право“. Паралелно завършва специализиран езиков курс „Юридически английски”, както и СДК „Учител по гражданско образование“.

Ива Димитрова е участвала в множество научни форуми и проекти, като някои от тях са: ”Повишаване на ефективността на практическото обучение и провеждането на учебни практики на студентите от специалностите „Право” и „Публична администрация”; „Студентски практики”, „Информационни и комуникационни технологии и иновации за подобряване на конкурентността и заетостта”, „Трудова психология, безопасност на труда и социално – психични фактори, влияещи на изпълнението на трудовите задължения“, „Мястото на докторантите в съвременния научно-изследователски процес“ и много други.

Личните ми впечатления за Ива Димитрова, по отношение на докторантското ѝ обучение и преподавателската ѝ изява, са отлични и са формирани въз основа на демонстрираните от докторантката качества, като:

любознателност, професионализъм, амбициозност и прецизност в изпълнение на служебните отговорности.

Представеният от Ива Димитрова дисертационен труд разглежда два от най-значимите фактора, определящи психологическите измерения на трудовото и организационно поведение, а именно - академичната и кариерна мотивация, поради диаметралните перспективи при определяне на тяхната комплексна същност и динамична структура, но най-вече привличащи вниманието на изследователите, поради приложния им аспект, свързан с кариерния избор и бъдещата професионална реализация. Всичко това определя интереса на Ива Димитрова към тема с ясно изразена научна и научно-приложна значимост, предлагайки собствен изследователски проект, следващ иновативен подход и демонстриращ подробен и акуратен емпиричен анализ. Определям настоящата разработка, като успешно реализиран амбициозен научен труд, чрез който Ива Димитрова се заявява като компетентен млад учен, представяйки цялостно и завършено емпирично проучване със значими теоретични и приложни приноси.

Дисертацията има ясна концептуална рамка и е структурирана в три глави с общ обем от 163 страници, от които 15 страници приложения с методите на изследванията. Съдържанието на дисертационния труд включва увод, три глави, методологична част, резултати от емпиричните проучвания, заключение, приноси, използвана литература и приложения с методите на изследванията. Библиографската справка включва 185 източника, от които 30 на български, 142 на английски, 5 на руски, 2 на немски език и 6 електронни източника, отразяващи предимно класически и разпознаваеми автори в проучваната проблематика, наред с резултати от емпирични изследвания.

Дисертационният труд е онагледен с помощта на 43 резултативни таблици, 19 фигури и 1 изображение.

Теоретичният обзор на Ива Димитрова е реализиран в първа глава и обхваща три ракурса, в които са представени основните конструкти на изследването. Идеята на първата глава е да въведе читателя в теоретичната рамка на проучването, където са представени фундаментални научни концепции и класически психологически теории за мотивацията. Подробно се интерпретират

категориите мотив, мотивация, мотивационна система на личността. Задълбочено се коментира релацията поведение - мотивация - регулация на личността. Постепенно фокусът на литературния обзор се насочва към психологическите особености на академичната мотивация, като неразделна част от активността на студентите. Акцент се поставя върху особеностите на вътрешната и външна мотивация, който в последствие се изследва. Последователно са проследени взаимоотношенията между професионално ориентиране и кариерен избор в периода на ранната младост и специфичните особености на обучението в специалност „Право“, в контекста на нормативни и личностни измерения. Представя се професиограма и психограма на професията „Юрист“, извеждат се съдържателните характеристики на длъжността и се конкретизират личностния и социален контекст на правозащитника. Прецизно реализираният от Ива Димитрова анализ на психо-професионалния профил на юриста е доказателство за добра ориентация в избраната изследователска насока, за съдържателно извеждане на същността и подходите за изследване на проучваните конструкти, наред с факторите, които ги определят.

Последната част от първа глава представя подробен психологически анализ на базисни психологически теории, обединяващи академичната и кариерна мотивация през призмата на теорията за самодетерминизацията и саморегулацията на личността. Представя се и модел на когнитивна оценка, интеграция на организма и академичния успех. Логично се поставя и акцент върху теорията за целите към постиженията и стратегиите за саморегулация и академичен успех сред студентите, както и модела на очакваните резултати, интеграция и ангажираност на студентите, с което първа глава придобива холистичност, консистентност и достатъчно добре аргументира изследователските интереси на Ива Димитрова. Текстът е поднесен по увлекателен начин и е съобразен с академичните изискванията. Прави впечатление, че Ива Димитрова притежава комплексни познания в сферата на трудовата и организационна психология, както и специфични по отношение на юридическата професия. Защитената от Ива Димитрова магистърска степен по „Право“ и следването ѝ в докторската програма по „Трудова и организационна

психология“ са умело съчетани от докторантката по посока детайлно изследване на психологическите фактори, детерминиращи професионалния избор и кариерната реализация при студенти от специалност „Право“, което допълнително затвърждава автентичността и оригиналността на авторската разработка.

Втората глава на дисертацията представя модела на изследването, като коректно извежда целите и задачите на изследването. Проверката на основната хипотеза и петте работни изследователски хипотези се осъществява чрез прилагането на дескриптивна статистика, Kolmogorov-Smirnov test - за проверка на нормалността на разпределението на променливи на интервално равнище на измерване и за да се реши дали извадката идва от популация със специфично разпределение; коефициенти на Pearson correlation при данни от популация със специфично (нормално) разпределение и на Spearman correlation за анализ на взаимовръзка между променливи на ординално равнище на измерване или такива, които не са нормално разпределени, линеен регресионен анализ, T-test за да се определи дали две извадки могат да се смятат за получени от еднакви генерални съвкупности с еднакви средни стойности, непараметричния метод Kruskal-Wallis test, непараметричния метод на Man-Whitney U test и Wilcoxon. Приложени са клъстерен анализ и айтем анализ по Rash, за конструиране на авторски инструмент за изследване на академичната и кариерна мотивация на студенти от специалност „Право“. Методиките на изследванията, включват широк набор от инструменти, представени с техните психометрични характеристики, илюстриращи напълно приемливи за целите на изследването коефициенти за надеждност, измерени чрез алфа на Кронбах. Подробно е представена процедурата и изследваните лица. Спазени са всички професионални и етични стандарти по провеждане на изследването.

Във втора глава Ива Димитрова демонстрира отлична изследователска подготовка за провеждане на психологическо изследване. Прави впечатление безупречната формулировка на основната и работните хипотези и предвидените статистически анализи за тяхната проверка. Намирам за изключително впечатляващ момент, желанието на Ива Димитрова да включи допълнителен

акцент в изследването - конструиране на авторски инструмент и оценявам високо факта, че е приела предизвикателството въпреки трудоемкостта на изпълнението му. Подчертавам този факт, защото смятам, че придобиването на докторска степен следва да е нещо повече от фактическо изпълнение на стандартни изследователски процедури (както за съжаление често наблюдаваме), напротив, намирам за достойно желанието на Ива Димитрова да оползотвори максимално емпиричната база и да реализира оригинален научен принос, въпреки усложнението по написване на разработката и да докаже, че притежава високи изследователски качества.

В трета глава Ива Димитрова представя резултатите от проведените изследвания. Резултатите са подобно представени в таблици и подробно интерпретирани в текста, като анализите отговарят на заложените предположения в изведените хипотези. Представянето на резултатите хронологично следва хипотезите и се характеризира с висока прецизност.

Резултатите установяват множество, зависимости и интересни особености на академичната и кариерна мотивация. Съществува взаимовръзка между академичната мотивация и кариерната мотивация, както при студенти от специалност „Право“, така и при студенти от други специалности, където академичната мотивация при студентите от специалност „Право“ е по-висока от тази на студентите от други специалности. Кариерната мотивация при студентите от специалност „Право“ е свързана с финансови мотиви; обществено признание; постигане на личен успех и съдържанието (естеството) на работата, за разлика от кариерната мотивация на студентите от други специалности, която ще се свързва с предимно с работната отговорност; връзка с ръководството; кариера, сътрудничество в екип. Налице са личностни различия между студентите, които се обучават в специалност „Право“, които се характеризират с по-високи нива на екстравертност, обособеност, самоконтрол и емоционална устойчивост, за разлика от студентите от други специалности, които демонстрират по-високи стойности на интроверсия, привързаност, импулсивност, емоционална неустойчивост и експресивност. Доказва се по-голяма устойчивост на академичната и кариерната мотивация в диапазона „начало на зимния семестър до

края на летния семестър“ при студенти от специалност „Право“, отколкото при студентите, обучаващи се в други специалности. Установяват се различия по някои социално-демографски фактори (пол, курс на обучение, доход, родителска професия) относно академичната и кариерна мотивация между студенти от специалност „Право“. Успешно е конструиран авторски инструмент за установяване на особеностите на академичната и кариерна мотивация на студенти, обучаващи се в специалност „Право“, чийто психометрични стойности притежават висок измервателен потенциал и широк приложно-практически характер.

Ива Димитрова в трета глава доказва безспорните достойнства на научната разработка. Прави впечатление умелото интерпретиране на получените резултати, високата организираност на представянето на данните, подробната интерпретация на резултатите и придружаващата я силна авторска позиция. Напълно приемам научните приноси на представената за рецензия дисертация. Литературната справка е коректно представена и съобразена с научните стандарти. Приложенията са акуратно подредени и целесъобразно представени.

В заключение, смятам, че:

1) Дисертацията притежава научни и приложни приноси в проучването на особеностите на академичната и кариерна мотивация при студенти от специалност „Право“. Разработката представя способностите на Ива Димитрова да осъществи обширен теоретичен обзор, да планира и проведе мащабно изследване, чиито резултати коректно да опише, като изведе обобщенията и приносите от тях.

2) Авторефератът коректно отразява структурата и съдържанието на дисертацията.

3) Налице е документ удостоверяващ липсата на плагиатство и висок процент (93%) на оригиналност на текста.

4) Налице е изпълнение на индивидуалния план на обучение

5) Налице е изпълнение на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, касаещи публикационната активност.

6) Процедурата по придобиване на ОНС „Доктор“ е проведена

коректно, при спазване на всички законови изисквания.

Всичко това ми дава основание с пълна убеденост да дам положителна оценка на разработката и да гласувам с ДА, за присъждането на Ива Иванова Димитрова образователната и научна степен „доктор”, по професионално направление 3.2. Психология (Трудова и организационна психология).

Дата: 11.04.2023 г.

Рецензент:.....

/доц. д-р Иван Кръстев/